

ти, співвіднесений з особистими потребами всіх суб'єктів навчального процесу (у тому числі осіб із особливими потребами); систему особистісно-орієнтованих методів і форм навчання, їх вибір учнями та вчителями; демократичний стиль педагогічного та професійного спілкування; включення діяльності навчання в структуру процесів саморозвитку та життєвого самовизначення особистості учнів [4]. Тільки при виконанні цих умов люди з особливими потребами зможуть максимально комфортно інтегруватися в сучасне життя соціуму.

При цьому обов'язком педагога при роботі з такими людьми стає максимально широке застосування толерантного підходу для полегшення їх соціальної адаптації. Беручи до уваги все вищесказане, вважаємо, що педагогічна толерантність по відношенню до людей із особливими потребами може бути розглянута як професійно важлива якість педагога, що має значний вплив на ефективність його праці, а також на взаємини з усіма суб'єктами навчального процесу з точки зору професійного становлення фахівця.

Література

1. Дороничева А. С. Формирование толерантного отношения к людям с ограниченными возможностями здоровья в социуме [Электронный ресурс] / А. С. Дороничева, С. М. Машевская // Материалы V Междунар. студ. электронной науч. конф. «Студенческий научный форум». — Режим доступа : www.scienceforum.ru/2013/77/4492.
2. Романовський О. Г. Педагогічні умови формування толерантності у майбутніх психологів у вищих навчальних закладах / О. Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2010. — № 3. — С. 29—33.
3. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В. А. Кан-Калик. — М., 1987. — 190 с.
4. Манузина Е. Б. Некоторые аспекты гуманизации образования в современных социокультурных условиях [Электронный ресурс] / Манузина Е. Б., Дейкина А. Ю. — Режим доступа : http://www.uni-altai.ru/Journal/pedagog/pedagog_9/stat15.html.
5. Педагогическая толерантность как профессионально важное качество педагога : мат. междунар. заочной науч.-практ. конф. [«Педагогические и психологические науки: актуальные вопросы»] / Новосибирск, 31 октября 2012 г. — Новосибирск : Сибирская ассоциация консультантов, 2012. — С. 54—61.

УДК 373.018.523

О. М. Потамошнёва

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

Сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Харківському регіоні

Потамошнёва О. М. Сучасний стан розвитку інклюзивної освіти в Харківському регіоні. В статті розглядаються питання впровадження інклюзивного навчання в Харківському регіоні. Уточнено поняття «інклюзія». Зроблена спроба визначити проблемні питання інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах. Проаналізовані сучасні напрями реалізації інклюзії.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, інклюзія, діти з особливостями психофізичного розвитку.*

Потамошнёва Е. Н. Современное состояние развития инклюзивного образования в Харьковском регионе. В статье рассматриваются вопросы внедрения инклюзивного образования в Харьковском регионе. Уточнено понятие «инклюзия». Предпринята попытка определить проблемные вопросы инклюзивного образования детей с особенностью психофизического развития в общеобразовательных учебных за-

веденнях. Проанализированы современные направления реализации инклюзии.

Ключевые слова: *инклюзия, инклюзивное образование, дети с особенностями психофизического развития.*

Potamoshneva O. Modern development of inclusive education in Kharkiv Region. In the article the questions of introduction the inclusive education in Kharkiv Region is considered. The concept «inclusion» is specified. An attempt to determine the main problems of the inclusive education of the children with disabilities in general educational institutions is done. Modern directions of realization of inclusion is analyzed.

Keywords: *inclusion, inclusive education, children with the problems of development.*

На сучасному етапі модернізації системи освіти, прояву гуманістичних тенденцій та посилення уваги до індивідуального розвитку особистості, визнання інклюзивного навчання, як найбільш відповідного принципам правової держави, стає дедалі поширенішим і розглядається вченими в якості однієї з важливих передумов повноцінного включення дітей із особливостями психофізичного розвитку в систему суспільних відносин (К. Мейджер, М. Малофєєва, Н. Назарова, М. Нікітіна, М. Олівер, Л. Шипіциної та ін.). Зараз в Україні практично повністю сформована законодавча база, яка повинна забезпечувати інклюзивні процеси. Втім, ми спостерігаємо пробуксовку цих процесів. На нашу думку це пов'язано з багатьма факторами. Розглянемо деякі з них і визначимо стан розвитку інклюзивних тенденцій в Харківському регіоні.

Інклюзія є соціальною концепцією, яка передбачає однозначність розуміння мети, – гуманізація суспільних стосунків і прийняття права осіб із обмеженими можливостями на якісну спільну освіту. Інклюзія в освіті – це рівень інклюзії в суспільстві, одна з гуманітарних ідей його розвитку. Розвиток інклюзивної освіти – це не створення нової системи, а якісна і планомірна зміна системи освіти в цілому.

Зараз дуже багато уваги приділяється розумінню самого терміну «інклюзія». Це виправданий процес. Професійне мислення вимагає визначення семантики діяльності. Додамо деякі важливі, на наш погляд, акценти.

Новий нескорочений універсальний словник Вебстера визначає інклюзію як «процес, при якому що-небудь включається, тобто залучається, охоплюється, або входить в склад, як частина цілого».

У відповідності до ідеальних канонів, інклюзивна освіта – це не форма, а нова освіта зі своєю філософією, «освіта можливостей і вільного вибору». Сучасний етап розвитку інклюзивної освіти наповнений масою протиріч і проблем і вимагає від нас професійного відкри-

того діалогу, конструктивної суперечки, вивчення та узагальнення вітчизняного досвіду і узгодженості позицій. У стратегії розвитку інклюзивної освіти даний період визначений як перехідний.

Важлива передумова цього переходу – готовність нашої школи змінюватись. Для розвитку інклюзивної практики необхідно системні інституційні зміни, які не відбуваються швидко. Найскладніші з них – це зміни в професійному мисленні, в свідомості людей – безпосередніх учасників процесу та пересічних громадян, яких інклюзія нібито не стосується. Впровадження інклюзивної освіти стикається не лише з труднощами організації, але перш за все з проблемами соціального характеру – поширені стереотипи й забобони щодо дітей із особливостями розвитку, готовність або відмова вчителів, дітей і їх батьків прийняти нові принципи освіти. Крім того майже відсутні у педагогів загальної освіти знання щодо особливостей реалізації педагогічного процесу з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, відсутні спеціальні моніторингові дослідження, які безпосередньо стосуються досвіду вітчизняної інклюзивної освіти. Разом з декларованим філософським підґрунтям, наявна відсутність методології інклюзивного навчання, що породжує безліч питань, пов'язаних з недовірою і критикою відносно самої ідеї. Недостатність науково-дослідних і моніторингових досліджень приводить до невірогідності оцінок і висновків.

На етапі опанування і впровадження інклюзивної освіти серйозні прикладні дослідження можуть дати знання про процеси і результати якісних змін, вплинути на загальні уявлення про можливість і ефективність процесів інклюзії в освіті. Зараз інклюзивна освітня практика досить обмежена, багато в чому не плановано експериментальна і тому вкрай нестійка. Необхідно вивчати успішний досвід і детально опановувати процеси і механізми його втілення.

Кафедра здоров'я людини і корекційної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди бачить своїм завданням вирішення цих питань, сподіваючись на співпрацю і наукові дискусії з іншими науковими колективами. Важливою характеристикою даного етапу розвитку інклюзивної освіти є недостатня професійна підготовка педагогів загальної освіти і фахівців супроводу, здатних реалізувати інклюзивний підхід. Вони потребують спеціалізованої комплексної допомоги з боку фахівців в області корекційної педагогіки, спеціальної і педагогічної психології, в розумінні і реалізації підходів до індивідуалізації навчання дітей із особливими освітніми потребами. Але найважливіше, чому повинні навчитися педагоги загальноосвітньої школи – це працювати з різними дітьми, і враховувати це різноманіття в своєму педагогічному підході до кожного. Основне питання практиків «як?», поки не у всіх випадках знаходить кваліфіковану відповідь. Інколи потрібний педагогічний пошук, експеримент, новаторська сміливість.

У вітчизняній освіті є два змістовні ресурси для розвитку інклюзивного підходу в освіті:

- досвід спеціальної і інтегрованої освіти;
- технологічний досвід психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу.

Лише професійне спілкування педагогів з різних освітніх систем може вплинути на взаємозбагачення і розширення можливостей спільного навчання і виховання.

Однією з істотних характеристик змін, що відбуваються, є позиція батьків. Самостійність мислення батьків визначає освітню траєкторію дитини з особливими освітніми потребами, партнерську позицію батьків по відношенню до школи і їх відповідальність за освітній результат. Ми хочемо, аби батьки були партнерами, але дуже часто позбавляємо їх права відповідального вибору. Тоді рекомендації фахівців стають «вироком», а консультація не відкриває можливостей і варіантів поведінки. В процесі розвитку інклюзивного підходу в освіті позиція батьків набуватиме все більшої самостійності і активності. Уміння організувати продуктивний діалог з батьками, залучати їх до участі і співпраці, до спільного обговорення умов освіти дитини – важливе завдання освітнього співтовариства.

Поза сумнівом, що процес розвитку інклюзивного навчання повинен будуватися на інноваційній проектній основі. Проведена в Харкові

експериментальна діяльність показала, що в сучасних умовах, створених в освіті, можливе ефективне проектування інклюзивної практики. Поки система не склалася, інноваційне проектування дозволить вийти на системні зміни, організувати цілеспрямований пошук, дозволить розробити нові критерії якості результатів діяльності. Зараз важливо сформулювати продуктивні установки всіх включених в ці перетворення людей, ініціювати їх авторську позицію, дати можливість організувати умови для такої діяльності. За нашим переконанням, кожна з освітніх установ, що почала в Харкові реалізацію інклюзивного підходу, знаходиться в серйозній дослідницькій і проектній роботі. Така робота вимагає підтримки з боку управління освітою і методичних служб. Окрім цього, саме зараз на стадії переходу потрібна добре збудована системна координація всіх наукових і методичних ресурсів. Лише синхронність зусиль дозволить зробити змістовний прорив і в розумінні, і в діяльності. В разі розрізнених дій якісного еволюційного руху не забезпечити.

Ефективна реалізація пріоритетів включення «особливої дитини» в загальноосвітнє середовище представляється практично неможливою без спеціалізованого психолого-педагогічного супроводу. Створення адекватної моделі і конкретних технологій психолого-педагогічного супроводу інклюзивної практики певною мірою дозволяє зробити цей процес максимально адаптивним і пластичним.

Звідси можна визначити і основну мету експериментальної діяльності – це розробка і апробація моделі і технологій психолого-педагогічного супроводу інклюзивного процесу в різних освітніх установах м. Харкова.

На сьогоднішній день основними напрямками забезпечення розвитку інклюзивної освіти в Харкові є:

1. Наукове і методичне забезпечення діяльності педагогічних колективів, яке плідно здійснюється кафедрою здоров'я людини і корекційної освіти ХНПУ ім. Г. С. Сковороди і відділами ХАНО.
2. Психологічний супровід всіх учасників інклюзивних процесів.
3. Проектування процесу взаємодії різних рівнів освітньої системи.
4. Розробка практико-орієнтованих технологій індивідуального навчання і психолого-педагогічного супроводу процесів включення дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище.

5. Створення і апробація моделі міждисциплінарної взаємодії в команді фахівців супроводу.

6. Моделювання компонентів і змістовного наповнення інклюзивного освітнього середовища.

Для вирішення даних завдань створена, на наш погляд, дієва система, яка включає спеціалістів Миського департаменту освіти, представників громадських організацій міста, фахівців кафедри здоров'я людини і корекційної освіти ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, здатних комплексно здійснювати освітню, методичну і консультативну підтримку педагогічних колективів інклюзивних освітніх установ.

Ця мережа по розвитку інклюзивної освіти

є ефективно функціонуючою ланкою в методичному, інформаційно-аналітичному і практичному плані. Запропонована система реалізує методичні і інформаційно-аналітичні напрями діяльності, а також служить реальним практичним майданчиком для підготовки фахівців, підвищення їх кваліфікації, надання спеціалізованої допомоги населенню в діапазоні від раннього віку до закінчення вищої освітньої установи, на всіх рівнях інклюзивної освітньої вертикалі.

Інклюзивна освіта підтримана законодавчо, обґрунтована міжнародними вимогами і процесами світової інтеграції. Зарубіжний досвід показує, що цей процес вимагає багато часу і залучення спеціалістів різних напрямків та громадськості.

Література

1. Колупасва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупасва. — К. : Самміт-Книга, 2009. — 272 с.
2. Романовський О. Г. Педагогічні умови формування толерантності у майбутніх психологів у вищих навчальних закладах / О. Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2010. — № 3. — С. 29—33.
3. <http://www.specialneeds.ru/>.

УДК 007:304

В. А. Редіна, А. В. Мисюкевич

*Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів»
Харківської обласної ради*

Інклюзивна освіта в системі Малої академії наук: із досвіду роботи КЗ «Харківська обласна станція юних туристів»

Редіна В. А., Мисюкевич А. В. Інклюзивна освіта в системі Малої академії наук: з досвіду роботи КЗ «Харківська обласна станція юних туристів». У статті обґрунтовується доцільність використання інклюзивної освіти як одного зі шляхів подолання проблеми дискримінації та соціальної ізоляції дітей із особливими потребами. Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» як один зі складників позашкільної освіти Харківської області має за мету здійснення супроводу та підтримки учнів із особливими потребами та залучення їх до наукової діяльності в системі Малої академії наук України. Автор наголошує на позитивному боці інтеграції дітей із особливими потребами в суспільство, починаючи із загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інтеграція, діти з особливими потребами, наукова діяльність.

Редина В. А., Мисюкевич А. В. Инклюзивное образование в системе Малой академии наук: из опыта работы КО «Харьковская областная станция юных туристов». В статье аргументируется целесообразность использования инклюзивного образования как одного из путей решения проблемы дискриминации и социальной изоляции детей с особыми потребностями. Коммунальное учреждение «Харьковская областная станция юных туристов» как одна из составляющих внешкольного образования Харьковской области имеет целью осуществление сопровождения и поддержки учащихся с особыми потребностями и привлечения их к научной деятельности в системе Малой академии наук Украины. Авторы отмечают положительные стороны интеграции детей с особыми потребностями в общество, начиная с общеобразо-